

Simon Prins

MODERNÍ VÝCVIK PSŮ

NAKLADATELSTVÍ
PLOI

Praha, 2024

Das Pavlov-Projekt

Ein Diensthundeausbilder berichtet

Originally published in German by Kynos Verlag, Dr. Dieter Fleig GmbH, Germany, 2022.

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této knihy nesmí být reprodukována ani vysílána v jakékoli podobě a jakýmkoli prostředky, elektronickými, digitálními či mechanickými, včetně fotokopí, zvukových záznamů nebo jakýmkoli systémem pro ukládání a vyhledávání informací, bez písemného svolení nakladatele.

Autor a nakladatel nenesou odpovědnost v případě náhodných nebo následných škod vzniklých na základě opatření, provádění nebo používání pokynů a doporučení obsažených v této knize nebo v souvislosti s nimi.

Copyright © Simon Prins, 2022

Illustrations © Nicole Hilgers, 2022

Cover photo © Mgr. Lucia Drietomská (TaraWillow Photography), 2024

Photos © Simon Prins, Adobe Stock, Franziska Schädlich-stock.adobe.com, mirkograul-stock.adobe.com, jörn buchheim-stock.adobe.com, Diarmuid-stock.adobe.com, Natalia Sinjushina-stock.adobe.com, Sabine Glässl-stock.adobe.com, Karl Bulla, Bob Bailey, Gisela Rau, Jessica Lang, justfotografie.nl, Michaela Hares, Angela Wegmann, 2022

Translation © Jana Dušková, 2024

© Nakladatelství PLOT, 2024

ISBN 978-80-7428-468-7

Poděkování

Kdybych měl vyjmenovat všechny osoby, které mi na mé cestě pomohly až tam, kde jsem dnes, tak bych pravděpodobně na některé zapomněl. Potkal jsem mnoho skvělých a velkorysých lidí, kterým jsem velmi zavázán. Ano, dělal jsem velké chyby, strávil jsem nespočet hodin trénováním zvířat, přečetl jsem spoustu knih, článků a dokumentů, často zanedbával spánek a vedl jsem spoustu zajímavých rozhovorů s jinými trenéry a s vědci z celého světa. Vám všem patří velký dík! A velká imaginární kost všem psům, kteří mi věnovali důvěru a energii a pomáhali mi v růstu.

Zvláštní poděkování patří Marian a Bobu Baileyovým. Oni mi otevřeli nejméně dveří. Po našem prvním setkání v USA jsme se spřátelili a navázali těsnou spolupráci, která trvala přes pětadvacet let. Než Marian zemřela, stihl jsem jí ještě slíbit, že udělám vše, co bude v mých silách, abych šířil její znalosti metod, které zcela proměnily trénování zvířat. Od té doby jsem měl to štěstí, že jsem mohl trénovat lidi po celém světě a pomáhat mnoha talentovaným trenérům psů u policie, celní strážce a zvláštních jednotek. Poznal jsem i spoustu velice motivovaných trenérů z oblasti civilních sportů, pracoval jsem s trenéry zvířat ze zoologických zahrad a měl jsem příležitost spolupracovat na některých velmi zajímavých tématech i s významnými vědci. A také jsem vděčný za všechny psy ve svém životě, kteří mi přinesli tak velkou radost a důvěru.

OBSAH

ÚVODNÍ SLOVO BOBA BAILEYHO	8	Kapitola 8: TRÉNINKOVÉ METODY	85
PŘEDMLUVA	10	Tradiční trénink založený na trestech. Trénink založený na vyhýbavosti. Klikrtrénink. Trénink „Dělej to po mně“. Pozitivní trénink. Vyvážený trénink. Jaká je nejlepší tréninková metoda?.	
ÚVOD	12	Kapitola 9: KLÍČOVÉ PRVKY	93
Můj první učitel. Promysli a naplánuj. Projekt Pavlov začíná.		Podnět. Posilování (Primární a sekundární posilovače). Vyhasínání (Vyhasínací bouře. Spontánní návrat). Averziva (Primární a sekundární averziva. Vedlejší účinky. Negativní tresty). Zobecňování (Zobecňování podnětů. Zobecňování chování. Řešení problémů).	
Kapitola 1: NEJVlivnější OSOBNOSTI	29	Kapitola 10: TRÉNINKOVÉ NÁSTROJE	103
Edward Lee Thorndike. John Broadus Watson. Ivan Petrovič Pavlov. Burrhus Frederic Skinner. Keller Breland a Marian Ruth Kruseová. Bob Bailey a Marian Breland Baileyová. David Premack. Průlomové experimenty a teorie (Aschův experiment. Milgramův experiment. Zimbardův experiment. Pygmalion efekt. Parkinsonův zákon. Peterův princip. Murphyho zákony).		Vytvoření komunikačního systému. Tréninková metoda ABC. Stanovování kritérií. Holistické učení. Bridge signály. Motivační trénink. Důležitost správného načasování. Spouštěče. Obecný přehled a podrobné propracování. Tvarování. Navádění. Házení pamlsků. Řetězení. Návčik. Kontrola podnětů. Postupné odstraňování signálů a targetů. Kontext a zobecňování. Očekávání.	
Kapitola 2: KDE SE NACHÁZÍME DNES?	41	Kapitola 11: POUŽÍVÁNÍ POSILOVAČŮ	129
Zpochybnění názorových systémů. Důležitost dat. Trénink není jen černý nebo bílý.		Rozvrhy posilování (Nepřetržité posilování. Přerušované posilování. Pevný rytmus. Proměnlivý rytmus. Pevný interval. Proměnlivý interval. Pevné trvání. Proměnlivé trvání). Flexibilní přístup. Různé druhy posilovačů (Sociální posilovače. Jackpotové odměny. Posilování aktivitami). No reward marker. Mentální kotvy.	
Kapitola 3: PSI JSOU ÚŽASNÍ!	45	Kapitola 12: PROCES UČENÍ	145
Posuzování inteligence. Jak podporovat kognitivní schopnosti? Role paměti. Jsou psi čtenáři myšlenek?		Bezpečné prostředí pro učení. Mentální příprava. Sociální učení. Bezchybné učení. Učení prostřednictvím následků. Práce s pozitivními a negativními následky (Lepší je prevence než trestání). Uplácení. Vypínač.	
Kapitola 4: SMYSLOVÉ SCHOPNOSTI	52	Kapitola 13: PŘEKONÁVÁNÍ PROBLÉMŮ V PROCESU UČENÍ	159
Zrak. Sluch. Čich. Vědomé vnímání.		Neúmyslné ovlivňování – efekt Chytrého Hanse (Efekt Chytrého Hanse při tréninku psů). Zaplavení. Vyhasnutí. Strach a bolest. Naučená bezmocnost. Tresty oslabují zobecňování. Fenomén vypínačů.	
Kapitola 5: ZÁKLADNÍ POZNATKY O CHOVÁNÍ	56	Kapitola 14: MOTIVACE A STIMULACE	170
Pozorování, analýza a změny chování. Žádoucí, nebo nežádoucí chování? Hledisko psa.		Manipulace prostředí. Mentální stimulace. Úrovně vzrušení. Motivace k pokračování. Pachová práce jako motivátor.	
Kapitola 6: SÍLA PODMIŇOVÁNÍ	64		
Klasické podmiňování (Vyhasnutí. Zobecňování. Rozlišování. Nezáměrné učení). Operantní podmiňování. Trénování se čtyřmi kvadranty. Odkaz našich předchůdců.			
Kapitola 7: CO PRO NÁS ZNAMENÁ „TRÉNINK“?	78		
Disciplína a korekce. Koncept dominance a hierarchie.			

Kapitola 15: VLASTNOSTI DOBRÉHO TRENÉRA	177	Kapitola 23: POZNATKY O CHOVÁNÍ ČLOVĚKA	303
Základní dovednosti. Proces výběru trenéra. Motivování trenérů. Jak poznat dobrého trenéra? Spolupráce.		Důležitost principů. Důležitost uznání. Role manažerů. Učíme se komunikovat.	
Kapitola 16: TECHNIKY MODERNÍHO TRÉNINKU	188	Kapitola 24: JAKÉ PONAUCENÍ SI MŮŽEME VZÍT Z VĚDY?	310
Keep going signály. Stanovení hranic. Rozlišování podnětů. Timeout. Zákon přizpůsobení. Desenzibilizace. Protipodmiňování. Zaplavení. Přesměrování na jiné chování.		Zvířata jako zdroj pro vědecké zkoumání. Věda versus reálný život. Cílené vyhledávání pachů. Shrnutí.	
Kapitola 17: MUSÍME SI PROMLUVIT O TRESTECH	215	O AUTOROVI	319
Chyba, nebo nežádoucí chování? Korekce a proces učení. Podmíněná averziva. Varovné signály. Tréninkové pomůcky. Motivační pomůcky. Shrnutí.			
Kapitola 18: TRÉNUJTE JAKO PROFESIONÁL	232		
Stavební kameny. Teoretické stavební kameny.			
Kapitola 19: TRÉNOVÁNÍ S TARGETY	239		
Druhy targetů (Statické targety. Dynamické targety. Slábnoucí targety).			
Kapitola 20: TRÉNINKOVÉ PROTOKOLY	246		
Co je tréninkový protokol? Prvky protokolu (Znalosti a dovednosti. Stanovení cílů. Stanovení kritérií. Tréninkové jednotky a pokusy. Posilování. Stanovení hranic). Plánování a příprava (Tvorba komunikačního systému. Prostředí pro učení. Volba bridge signálu. Progresivní trénink. Podávání posilovačů). První kroky (Spojení nového chování s povelem. Nový povel před známým povel). Reset. Ekonomika chování. Komunikace v rámci protokolu. Uvolňovací povel. Práce s tréninkovým protokolem. Příklady tréninkových protokolů (Protokol pro „sedni“. Protokol pro target). Vytváření protokolu (Data, data a zase data!).			
Kapitola 21: TESTOVÁNÍ A HODNOCENÍ	274		
Oficiální testování (Testování stopařských psů. Testování psů pro vyhledávání pachů).			
Kapitola 22: PROBLÉMOVÉ CHOVÁNÍ	288		
Psi detektiv. Řešení problémového chování (Agresivní psi. Psi, kteří si jdou za svým. Stresování psi. Psi bez motivace. Psi, kteří se odměňují sami. Psi s nežádoucím chováním. Reaktivní psi. Proaktivní psi). Podstata přirozeného vůdcovství. Nalezení rovnováhy.			

ÚVODNÍ SLOVO

Boba Baileyho

V roce 1997 u nás doma zazvonil telefon a ze sluchátka se ozvalo: „Ahoj, tady Simon Prins. Jsem policista z Holandska. Trénuji policejní psy a chtěl bych si s vámi promluvit o tom, co dělám.“

„Promiňte, Simone,“ odpověděl jsem rychle. „My s policisty nepracujeme. Děkuji vám za zavolání.“ Tím jsem ukončil rozhovor a zavěsil.

Třicet let před tímto telefonátem jsme s mou ženou Marian a naším personálem v *Animal Behavior Enterprises* (ABE) často trénovali vojenské a policejní psy i jejich psovody. S tréninkem psů jsme měli velké úspěchy, ale psovodi zpochybňovali náš přístup, i když byl založený na vědeckých výzkumech (datech). Později jsme se dozvěděli, že spoustu psů, které jsme trénovali, dostali do rukou nezkušení psovodi a ti s nimi zacházeli způsobem, se kterým jsme nesouhlasili. Proto jsme si slíbili, že už nikdy v životě nebudeme trénovat psy pro policii ani vojsko, a své slovo jsme drželi, i když nás o to policejní jednotky z celých Spojených států opakovaně žádaly.

Ale Simon Prins byl jiný než ostatní policisté, kteří se na nás obraceli se žádostí o pomoc. Především byl vytrvalý. Zavolał ještě několikrát, až jsme nakonec souhlasili, že ho aspoň vyslechneme. Vysvětlil, že se mu nelíbí způsob trénování psů a přístup, který je od něj vyžadován, a že hledá nový. Po několika týdnech telefonování k nám Simon přijel do Hot Springs s několika holandskými trenéry ze své policejní jednotky. Chtěli si osvojit principy operantního podmiňování na našich kuřatech. Přiznávám, že jsem byl skeptický. Nevěřil jsem, že Simon bude schopný splnit požadavky, které jsem na něj a jeho kolegy kladl. Ukázalo se ale, že se spletu. Simon změnil své chování a rychle se přizpůsoboval všem mým požadavkům.

Efektivitu vyučování programu pro trénování zvířat není snadné objektivně měřit. Člověk, který se připravuje na povolání trenéra, musí změnit mnoho dimenzí svého chování: Musí se naučit, co posilovat, kdy posilovat, kdy neposilovat, kdy se hýbat, kdy se nehýbat, a mnoho dalších věcí. A všechny tyto změny musí uskutečnit ihned, v reálném čase, ne někdy později, až si všechno trochu promyslí. Snadnější je měřit produkt žákovy činnosti – tedy chování zvířete. Že se chování zvířete „zlepšilo“, poznáme podle toho, že uskutečňuje více „žádoucího“ a méně „nežádoucího“

Robert E. (Bob) Bailey, Sc.D.
Hot Springs, Arkansas

chování. Míru žádoucího a nežádoucího chování zjišťujeme tak, že shromažďujeme a vyhodnocujeme pozorováním získané informace neboli „data“.

Data, to byla pro většinu holandských trenérů novinka. Pro Simona to však neplatilo. On už totiž shromažďoval data řadu let a docela dobře mu to šlo, což v té době bylo u trenéra neobvyklé.

Natrénovat kuřata, aby prováděla jednoduchá chování, je celkem přímočaré, ale není to snadné. Holandští trenéři byli zvyklí měnit chování za pomoci „důrazných“ metod. Ale kuřata tohle nemají v oblibě. Koneckonců na stole je drží jen to, že tam skutečně chtějí být. Proto záleží jen na trenérovi, aby v nich vzbudil touhu na stole zůstat a dávat pozor na úkol, který mají provést. To byla pro budoucí trenéry novinka. Některým se zdálo být obtížné změnit své vlastní chování. Simonovi ne. Produktem dobrého tréninku je žádoucí změna chování trénovaného zvířete. Simonova kuřata si žádoucí chování úspěšně osvojovala a nabízela je. A nejen to, časem je nabízela čím dál rychleji, což je důkazem, že se trenér zlepšuje. To na mě udělalo velký dojem.

Dojem na mě dělalo i Simonovo přirozené vůdčí chování, které bylo znát během tréninku i mimo službu. Budoucí trenéři byli nadšení, když zjistili, že v Hot Springs je pěkná německá restaurace *Brau Haus*. Trávili tam většinu večerů a užívali si jídlo a příjemné posezení. Simona považovali za vůdčí osobnost a on projevoval svůj vliv nenápadně, ale s viditelnými výsledky. Člověk může ovlivňovat druhé samozřejmě i nátlakem a panovačným chováním, ale podle mých zkušeností jsou nejlepší učitelé právě ti nevtíraví, kteří mají na ostatní ten nejpozitivnější vliv.

V následujících několika letech jsme se Simonem a Marian spolupracovali na vytváření tréninkových plánů neboli protokolů, i když jsme byli na různých kontinentech. Probírali jsme myšlenku behaviorálních systémů, které zahrnovaly trenéra/psovoda, psa a často i speciální pomůcky pro plnění určitých úkolů. Simonovi bylo hned jasné, jak velkou hodnotu mají tyto systémy pro práci policie, a už v roce 2002 vytvářel behaviorální systémy přímo pro svou jednotku. Jejich součástí bylo i používání laserového navádění a přenosných kamer.

V uplynulých pětadvaceti letech jsme se Simonem pracovali na četných projektech a já jsem po smrti své ženy Marian v roce 2001 trávil spoustu času prací v Evropě, která mi zároveň pomáhala zmírnit bolest z té ztráty. Se Simonem jsem trénoval a vzdělával trenéry, vytvářel tréninkové plány a navrhoval sofistikované tréninkové pomůcky – a oba nás to dost bavilo. V roce 2019 jsem si ho vybral jako jednoho ze dvou evropských zástupců na svou konferenci *Think, Plan, Do (Promysli, naplánuj, udělej)* v Hot Springs. Simona zároveň považuji za dobrého přítele, který se mnou sdílí radost i smutek, úspěchy i neúspěchy. Je pro mě ctí být s ním a jeho rodinou – jeho ženou Jolandou a synem Rickem.

PŘEDMLUVA

Děkuji vám, že jste si koupili tuto knihu – už brzy změní váš pohled na trénování psů. Jedinou podmínkou je, abyste byli přístupní novým názorům, zvědaví a ochotní ke změně, protože celá magie se bude odehrávat mimo vaši komfortní zónu!

Měl jsem to štěstí, že jsem mohl hodně cestovat, trénovat stovky různých psů a pracovat se spoustou neuvěřitelných lidí. Neustále jsem řešil výzvy, které přede mě stavěli jak psi, které jsem trénoval, tak i moje snaha plnit požadavky komplikovaných operačních misí. Na následujících stránkách budete mít možnost zúčastnit se mé životní cesty a poznávat zkušenosti, při kterých často kráčeš ruku v ruce úspěch i neúspěch. Někdy jsem bojoval s větrnými mlýny jako Don Quijote – především když jsem se zoufale snažil nahradit trénink založený na trestech pozitivnějšími metodami. Ale jakmile jsem se do toho pustil, tak už pro mě neexistovala cesta zpět.

Teď se s vámi chci o své objevy podělit. O trénování psů existuje spousta knih, ale tahle je jedinečná! Je to příběh o překonávání propasti mezi trenéry, psovody a vědci. Je to příběh o operacích z reálného života a popisuje neúspěchy i úspěchy. Ukazuje, jak velkou hodnotu má shromažďování a analyzování dat, a upozorňuje, jak je důležité čerpat z vědeckých výzkumů. Je to příručka o tom, jak trénovat psy, ale také vám poskytne nové pohledy na trénování a chování a – to je asi naše největší výzva – pomůže vám motivovat trenéry a psovody k tomu, aby pracovali s pozitivním posilováním a aby jako prostředek ke změně chování přestali používat tresty.

Chcete se naučit, jak psát vlastní tréninkové plány?

Chcete se dozvědět, jak shromažďovat a vyhodnocovat svá tréninková data?

Chcete zjistit, jak přimět ostatní trenéry, aby používali pozitivnější metody?

Chcete porozumět vědcům?

Chcete pro své psy to nejlepší – a chcete dosahovat optimálních výsledků?

Trénování je jednoduché, ale je potřeba se mu dostatečně věnovat. Abychom mohli začít spolupracovat s ostatními, musíme je přestat odsuzovat. Pak se můžeme rychleji učit a trénovat své psy čím dál efektivněji. Výsledkem bude skvělý

Simon Prins – práce se psy a roboty

trénink, který přinese lepší výsledky. Lidé ale mají často odpor ke změně a zavést do světa, kde bylo normou trestání a donucování, koncept operantního podmiňování s důrazem na pozitivní posilování znamenalo zpočátku obrovskou výzvu.

Byla to doba, kdy se trénování policejních psů provádělo tajně, za zavřenými dveřmi. Trénovalo se nahodile, bez předchozí představy o výsledku. Trenéři to prostě zkusili. Dnes se znalosti sdílejí a z trénování se vyvinul strukturovaný proces, při němž shromažďujeme data, nasloucháme vědcům, kteří vzdělávají psovody a trenéry, a o své psy starostlivě pečujeme. Proč je to tak důležité? I v naší technologické éře, s veškerými měřicími pomůckami, senzory a roboty, které máme k dispozici, mají psi v mnoha ohledech nadřazené schopnosti.

Pojďte se se mnou vypravit na tuto objevnou cestu – společně budeme nacházet odpovědi na vaše otázky a měnit váš způsob myšlení. Přitom se budeme neustále zaměřovat na to, aby byl trénink co nejúčinnější a bavil psy – i trenéry!

Simon Prins:

„Tím, že dnes něco změníte, přispějete k lepšímu zítřku...“

ÚVOD

Už od raného dětství jsem vždycky napínal síly na maximum, jak fyzicky, tak i mentálně. Chtěl jsem se stát profesionálním potápěčem, pracovat na ropných plošinách, na lodích, mostech a jiných velkých konstrukcích po celém světě. Ani ve snu by mě nenapadlo, že bych někdy mohl pracovat u policie, natož že bych se stal trenérem zvířat. Podepsal jsem smlouvu s holandskou armádou a stal jsem se nejmladším studentem v historii, který se stal vojenským potápěčem. Trénink byl náročný a já jsem se naučil všechno o disciplíně, následcích, tréninkových programech a tréninkových plánech.

Když jsem sloužil v armádě, dělali jsme hodně práce pro holandskou státní policii a mě napadlo zažádat si o práci u policejní potápěčské jednotky. Byl jsem pozván k přijímacím zkouškám a byl jsem vyhodnocen jako způsobilý. Ale pak jsem ke svému překvapení zjistil, že policie vlastně nemá specializovanou potápěčskou jednotku na plný úvazek. Tak jsem jim poděkoval, že o mě projeví zájem, a už jsem se chystal odejít. Ale jeden člen jednotky mě přemlouval, abych tam zůstal, s tím, že si je jistý, že se mi práce u policie bude líbit. Jelikož už jsem mezitím dal u armády výpověď, rozhodl jsem se, že to zkusím – a opravdu se mi to zalíbilo.

Tady jsem pracoval jako mladý vojenský potápěč pro NATO.

Práce byla neuvěřitelně pestrá. Už po několika měsících jsem měl řidičský průkaz nejen na policejní vozidla a motorky, ale i na vysokorychlostní policejní čluny – a moc mě to bavilo.

V té době jsem se účastnil i stopování pytláků a díky tomu jsem se začal zajímat o lovecké psy. Bavilo mě sledovat, jak lovci vysílají psy pro ulovenou zvěř, a žasl jsem nad tím, jak snadno ji dokážou najít i v hustém porostu. Lov s puškou se mi nelíbil, a tak jsem se stal psovodem aportérů a začal jsem pracovat s labradorskými retrívry a kokršpaněly. Chodil jsem se psy ven skoro denně a užíval jsem si každíčkou minutu. A když se večer setmělo, probíral jsem s ostatními psovody různé taktiky, četl jsem si odborné knihy a díval se na videa.

Dalším krokem už bylo logicky to, že jsem se rozhodl stát policejním psovodem. Proto jsem si koupil belgického ovčáka malinoise a vstoupil jsem do místního kynologického klubu KNPV (Koninklijke Nederlandse Politiehond Vereniging, Královské nizozemské sdružení pro policejní psy). Kluby KNPV, kde civilní psovodi trénují psy v poslušnosti, stopování a obranách s cílem připravit je na práci u policie, jsou po celém Nizozemsku. Začal jsem tam svého psa trénovat a brzy jsem zjistil, že se při tréninku běžně používají tresty. Když jsem pak byl přijat do užšího kruhu klubu, byl jsem svědkem i dalších donucovacích postupů. Ty byly tenkrát standardem nejen v mém klubu, ale ve všech klubech KNPV.

Můj pes mě při tréninku několikrát kousl a já jsem požádal o radu zkušenější členy klubu. Řekli mi, že musím „zlomit vůli psa“ a „stát se alfa samcem“. Byl jsem mladý a chtěl jsem se učit, a tak jsem je poslechl. Začal jsem používat donucovací metody a měl jsem úspěchy a dobré výsledky. Ale necítil jsem se přitom dobře. Pořád jsem přemýšlel, jestli neexistuje nějaká lepší cesta. Nakonec jsem z klubu KNPV odešel, protože už jsem se na ty metody nedokázal dál dívat.

Necelý týden poté jsem narazil na reklamu, která šáněla psovody pro policii. Přihlásil jsem se a měl jsem štěstí; dostal jsem šanci vstoupit do kynologické jednotky. Byl jsem celý nadšený a všem kamarádům jsem vykládal, že teď se budu učit od skutečných profesionálů. Nikdy nezapomenu na první den v nové práci. Žádný tréninkový program, žádné knihy, žádné PDF dokumenty, žádná výuková videa. Můj instruktor mě poslal k policejnímu autu a v něm byl velký, divoce vyhlížející malinois. Řekl mi, že to bude můj policejní pes a že ho teď mám dostat ven z auta. Když jsem přicházel k autu, pes naježil srst a začal vrčet. Vztyčil ocas, namířil na mě uši jako dva radary a v očích mu zeleně zablesklo. Když jsem se instruktora zeptal, co mám dělat, řekl mi, že musím rychle zaujmout pozici alfa samce a dát psovi najevo, že jsem vůdce, jakmile otevřu klec. Nařídil mi, abych psa potrestal a ukázal mu, kdo je tady pánem. „... Jinak skončíš v nemocnici,“ varoval mě. Páni! To byl tedy pěkný úvod do světa, po kterém jsem tolik let toužil. Ti

takzvaní profesionálové se nijak nelišili od mých kolegů z klubu KNPV, až na to, že měli uniformy. Tak jsem otevřel zadní dveře auta, použil jsem všechny donucovací metody, které jsem se kdy naučil, a zahájil jsem kariéru policejního psovoda tím nejhorším možným způsobem. V té době platilo jednoduché pravidlo:

Když pes udělá něco, co se ti nelíbí, potrestej ho.

Když udělá něco, co se ti líbí, netrestej ho.

Tak se naučí, co se od něj požaduje.

Nedovolili mi použít pamlsky, které jsem si na trénink přinesl, házet psovi míček ani si s ním hrát. Moje první „tréninky“ byly charakterizovány přísným vyžadováním poslušnosti a používáním trestů – a nebavily ani psa, ani mě. Ale jelikož jsem byl nezkušený, tak jsem si myslel, že policejní psi jsou asi jiní, a že bych tedy měl dodržovat „oficiální“ tréninkovou strategii. Neměl jsem tušení, jak dosáhnout výsledků bez donucování, ale ve skrytu duše jsem byl přesvědčený, že musí existovat nějaký lepší způsob než tenhle přísný donucovací tréninkový režim. Rozhodl jsem se, že začnu hledat způsoby, jak trénovat za použití pozitivnějších metod.

„Nejdřív tě budou ignorovat. Pak se ti budou vysmívat.

Pak s tebou budou bojovat. A pak vyhraješ.“

Mahátma Gándhí

Úkol, který jsem si stanovil, nebyl vůbec lehký. Zaprvé jsem netušil, jestli nějaké jiné tréninkové metody vůbec existují. Zadruhé donucovací trénink přinášel výsledky. Nežádoucí chování, například kousání, zmizelo a můj pes se choval tak, jak se od něj při policejních operacích požadovalo – *kousej podezřelého, ne psovoda*. Ale přesto jsem pořád cítil, že bychom se svým psem mohli dokázat mnohem víc, kdybychom si líp rozuměli a mohli si víc důvěřovat.

Možná to zní strašně a třeba mě někdo obviní, že jsem pokrytec, ale z tréninku založeného na donucování jsem se taky hodně naučil. On totiž skutečně přináší výsledky, a ty se v některých situacích dokonce dostávají rychleji než při pozitivním posilování. Kdyby vás někdy kousl policejní pes, tak vám zaručuji, že byste použili jakoukoli formu tréninku, abyste to zarazili a aby se to nestalo znovu. Příjemnějším můžu říct, že přednosti a nedostatky donucovacího tréninku si uvě-

domuji díky vlastním zkušenostem (včetně jedné hospitalizace po hodně vážném pokousání). To mě poučilo, jak jsou psi inteligentní a kolik tlaku snesou. A taky jsem pochopil, proč je tak těžké diskutovat s trenéry psů o trestání a donucování a proč takové diskuse bývají tak bouřlivé. Velkou roli hraje pocit viny a jak se s ním vyrovnáváme. Už jsem pracoval s trenéry, kteří používali donucování, s trenéry, kteří používali pozitivní metody, i s nejrůznějšími trenéry, kteří byli někde mezi tím. Dokážu mluvit se všemi bez odsuzování; chápu jejich uvažování. Mým posláním je otvírat jim oči a učit je objevovat nové způsoby myšlení.

Od té doby, co jsem vstoupil do policejní kynologické jednotky, už uplynulo mnoho let a mezitím se našťastí uskutečnily významné změny k lepšímu. V Nizozemsku prodělaly tréninkové metody kompletní transformaci. Zčásti se to podařilo díky mé práci, ale taky díky práci spousty trenérů a psovodů ve sportovních klubech, u policie, u armády a u celní stráže. Já jsem byl jedním z trenérů v tomto období změny světa trénování psů. Sbíral jsem znalosti, zkušenosti a důvěru a společně s ostatními jsme dospěli do bodu, kdy už byl obrat nezvratný. Neuskutečnil se ze dne na den, ale postupně jsem přece jenom začal vyhrávat v boji proti názoru, že tím nejlepším způsobem, jak trénovat policejní psy, je trénink založený na použití síly. Zpočátku jsem byl označován za nespokojence, rebela, podvodníka a potíživistu. To je podle mě pozitivní, protože koneckonců nespokojenci jsou ti lidé, kteří jsou dostatečně šilení na to, že věří, že dokážou změnit svět!

MŮJ PRVNÍ UČITEL

První podnět k tomu, že jsem zatoužil po změně, mi dal můj policejní pes Castor. Ano, ten, který mě několikrát kousl, ten, který byl považován za nevladatelného a nebezpečného, ten, kterého nechtěl nikdo u jednotky...

Vrátím se zpátky do doby, kdy jsem s Castorem pracoval už asi půl roku. Dělalí jsme jisté pokroky, ale já jsem se čím dál víc bouřil proti tréninku založenému na používání násilí, který jsme měli nařízený, až jsem nakonec začal uvažovat o tom, že od policejní kynologické jednotky odejdu. Ale co bude s Castorem? Rozhodl jsem se, že se musím o trénování zvířat dozvědět víc a zjistit, co by se dalo dělat. Významným momentem pro mě byla kniha *Svého psa nestřílejte!* od průkopnice kliktréninku Karen Pryorové. Dozvěděl jsem se o klasickém a operantním podmiňování, jimiž se zabývali psychologové Pavlov a Skinner, a začal jsem experimentovat s nejrůznějšími posilovači. Díky tomu se můj vztah s Castorem nesmírně prohloubil. Začali jsme si lépe rozumět – a on se přestal snažit mě kousnout! Získal jsem povolení brát si ho po práci domů a on se stal součástí mého běžného života. Chodili jsme spolu na dlouhé túry a při práci mě zachránil

v několika ožehavých situacích. Náš vzájemný respekt stále rostl. Pak se při jedné policejní operaci stalo něco, co definitivně rozhodlo o změně.

Byla sobota večer. Velitel nám ukázal fotku známého zločince, který byl hledaný kvůli obvinění ze znásilnění. Poslední zprávy zněly, že je ještě pořád ve městě, a my jsme dostali za úkol ho najít a zatknout. Byl jsem zrovna na hlídce, když jsem ho zahlédl v centru města. Jako nadmíru snaživý mladý policista jsem vyskočil z auta, chňapl po něm, řekl jsem mu, že je zatčen, a pevně jsem ho držel. Ukázalo se, že to nebyl zrovna dobrý nápad. Byl jsem sám, zatímco on měl kolem sebe deset kamarádů, kteří se na mě všichni najednou vrhli. Když mě bili a kopali, křikl jsem na Castora, který byl ještě pořád v autě. Tuhle situaci jsme při tréninku zkoušeli už mockrát: Dveře klece nejsou nikdy zamčené, takže když psovod psa přivolá, ten vyskočí z auta a kousne „podezřelého“ v ochranném obleku, který předstírá, že na policistu útočí. Počítal jsem s tím, že přesně to se stane. Zavolal jsem na Castora a ten okamžitě zareagoval. Vyskočil z auta, přiběhl a zastavil se asi pět metrů od nás, ale nikoho nekousl! Vrčel a cenil zuby – a útočníci začali ustupovat. Já jsem dál držel toho hledaného muže, zatímco Castor ke mně došel, přitiskl se mi zadkem k noze, zůstal stát ve fyzickém kontaktu se mnou a čelem byl obrácený k útočníkům. Agresivně vrčel, ale ovládal se. Dotáhl jsem podezřelého k policejnímu autu, nasadil jsem mu pouta, strčil ho do auta a Castor se mnou celou dobu udržoval fyzický kontakt. Pak skočil zpátky do klece a společně jsme odjeli na policejní stanici, abychom podezřelého předali do cely.

To, co pro mě Castor udělal, bylo nečekané a obrovsky to na mě zapůsobilo. V dané situaci bylo jeho chování naprosto bezvadné – a přitom jsem s ním tuhle reakci nikdy netrénoval. Dodnes si myslím, že bych k tomu ani nedokázal vytvořit tréninkový plán. I když jsme do té doby pokaždé trénovali vyskočení z auta a kousnutí útočníka, Castor se rozhodl, že se zachová jinak – a pro danou situaci zvolil tu nejlepší možnost. Už jsem se zdaleka necítil jako „pán“, který musí používat donucování, aby dostal pod kontrolu agresivního policejního psa. Stal se z nás tým, který se opíral o přátelství a důvěru.

To byl okamžik, který inicioval změnu v mé kariéře policejního psovoda. Naprosto nečekaně jsem na vlastní kůži zažil důkaz toho, že když je vztah mezi psovodem a psem dobrý, měli bychom psovi někdy dovolit, aby se rozhodoval sám. Před touto událostí jsem byl často svědkem, že psi trénovaní za použití donucovacích metod fungují jednoduchým, analogickým způsobem. Nikdy se od nich nepožadovalo rozhodování a ani to nebylo považováno za nutné. V podstatě tu bylo jenom „zaútoč“ a „pusť“. Ale vztah, který jsem si teď vytvářel se svým psem, byl úplně jiný. Navíc to vypadalo, že Castor přemýšlí mnohem systematictější, vidí celkovou situaci a chápe, že ji může ovlivnit.

Když píšu tyhle řádky, vybavuje se mi jeden výrok, jehož autorem je Edward Thorndike, průkopník operantního podmiňování:

„Když nějaké jednání vede k odměně,
vryje se zvířeti do mysli.“

Před třiceti lety, když jsem začínal pracovat jako policejní psovod, jsem vůbec netušil, že bychom měli zvířatům poskytovat možnost výběru. Dnes vím, že pak spolupracují nejen fyzicky, ale i mentálně. Ta událost mě ale aspoň přiměla k rozhodnutí, že se při trénování vydám jinou cestou, opustím donucování a najdu nový směr. Cesta kupředu nebyla vždycky přímočará a já jsem zažíval spoustu úspěchů i neúspěchů, ale nikdy jsem se nepřestal učit.

Od mého rozhodnutí neuplynul ani týden a už vypukl konflikt. V mé malé jednotce K9 bylo deset psovodů a jeden instruktor. Náš instruktor měl ve zvyku psy neustále korigovat a uplatňoval to i u Castora. Jediné řešení, které znal, byly tresty, a on se soustředil na chyby a strukturoval trénink tak, aby zvýšil pravděpodobnost, že je psi budou dělat. Castor pro něj byl příklad k pohledání. Vždycky se začal chovat agresivně, jakmile spatřil ochranný oblek nebo kousací rukáv, a já jsem měl co dělat, abych mu zabránil v kousání bez povelu. Instruktor ho za to trestal, ale ničeho tím nedosáhl. Když jsem v duchu začal pomýšlet na změnu, rozhodl jsem se, že tomu učiním přítrž. Když chtěl instruktor zase Castora potrestat, tak jsem ho zarazil. Řekl jsem mu, že jestli se pokusí mého psa uhodit, tak ho pustím z vodítka. Bylo jasné, že na něj pak Castor okamžitě zaútočí. Moji kolegové úplně ztuhli; tomuhle instruktorovi si ještě nikdo netroufl odporovat. Ale já jsem zašel ještě dál. Řekl jsem, že to nežádoucí chování zarazím do dvou týdnů bez použití trestů. Instruktor se rozzuřil! Začal na mě křičet, že jestli Castor ještě někdy kousne bez dovolení, tak mě vyrazí. Výzva přijata!

Tréninkové cvičení, které jsme do té doby používali k tomu, abychom dostali kousání pod kontrolu, nebylo nijak komplikované. Pes a psovod byli vysláni, aby místnost po místnosti prohledávali budovu. „Podezřelý“ v ochranném obleku si vybral takovou pozici, aby ho pes našel dřív, než do místnosti přijde psovod. Pes musel počkat na psovodův povel a do té chvíle nesměl zaútočit. To byla pro psy opravdová zkouška nervů, protože byli vytrénováni, aby se fixovali na „podezřelého“ a ochranný oblek (kousací rukáv) pro ně znamenal velkou motivaci. Aby nedocházelo k chybám, naučili jsme se držet psy na dlouhém vodítku. Pokud se nám nepodařilo předčasnému útoku zabránit, instruktor psa zbil a nám vynadal, takže tyhle tréninky byly hodně obávané.

Psi byli tak nabuzení na kousnutí do ochranného obleku „podezřelého“, že často nečekali na povel od psovoda a zaútočili dřív.

Změnil jsem pravidla. Požádal jsem kamaráda, aby nám dělal „podezřelého“, a začali jsme tohle cvičení provádět několikrát denně v různých prostředích. Vůbec nevadilo, když Castor dělal chyby – kousání už se netrestalo. Jakmile ale kousl dřív, tak „podezřelý“ (můj kamarád) a psovod (já) cvičení ukončili a pak se začalo znovu od začátku. Když jsme ho takto opakovali už asi podesáté, Castor najednou na „podezřelého“ nezaútočil, ale sedl si před něj a zaštěkal – přesně tak, jak to požadovala učebnice! Já jsem zareagoval tím, že jsem vytáhl míček na provázku a začal jsem se o něj s Castorem přetahovat. Nastala společná zábava!

Pracovali jsme dál a po dvou týdnech už si Castor nová pravidla hry dobře pamatoval. Už nedělal tu chybu, že by kousl bez mého povelu, když našel „podezřelého“. Místo toho si sedl a zaštěkal. Pak následovala jedna ze čtyř možností:

- „Podezřelý“ (můj kamarád) se s Castorem začal přetahovat o hračku.
- Já (psvod) jsem se s Castorem začal přetahovat o hračku.
- Castora jsem si přivolal a pak jsme se začali přetahovat o hračku.
- „Podezřelý“ se pokusil o útěk, což byl pro Castora signál, aby zaútočil – a pak jsme ho společně zneškodnili.

Takže teď jsme měli čtyři možnosti a spoustu příležitostí k chybám. Ale chyby už neměly za následek trest, nýbrž pouze nový začátek. Prostě jsme začínali cvičení znovu a znovu od začátku.

Nikdy nezapomenu na ten den, kdy mě instruktor po dvou týdnech požádal, abych předvedl to cvičení před kolegy. Castor odvedl fantastickou práci! Vysvětlil jsem, jaké mám čtyři možnosti odměňování, a všichni projevovali opravdový zájem. Ale místo toho, aby jednotka zaujala jiný postoj k trénování, se stal přesný opak. Několik kolegů se sice chtělo o tom, co dělám, dozvědět něco víc, ale většina z nich pokračovala v donucování jako předtím. Teprve o řadu let později, když jsem se začal zajímat o lidské chování, mi došlo, že prostě jen nejsou ochotní opustit svou komfortní zónu. Ale v té době jsem nechápal, proč nechtějí posunout trénování k pozitivnějším principům založeným na odměňování. Lidé se můžou změnit, ale nechtějí, aby je měnil někdo jiný. Během let jsem se hodně dozvěděl i o trénování lidí!

V naší jednotce se časem přece jenom postupně používalo donucování čím dál méně a stále větší důraz byl kladen na systém odměňování. Instruktor byl ovšem pořád proti mně a to nevytvářelo dobrou atmosféru pro učení, takže jsem začal přemýšlet o odchodu od policie. Právě tehdy jsem ale nečekaně dostal nabídku, abych vstoupil do tajné policejní jednotky, která se právě vytvářela.

V několika měsících, které tomu předcházely, nás při práci občas sledovali různí návštěvníci. Taky jsem se několikrát sešel se svým velitelem a zdánlivě náhodou mi telefonovalo několik lidí, kteří se mě vyptávali na trénování psů. Pak se na mě obrátila skupina lidí, kteří chtěli slyšet můj názor na využívání psů při tajných operacích. A díky tomu všemu jsem byl přizván k práci pro onu novou jednotku. Znamenalo to, že přijdu o veškerá privilegia, která už jsem si vydobyl u své pořádkové jednotky, že se budu muset rozloučit se svými policejními psy a že opustím své kolegy a ani jim nebudu moci říct, kam odcházím. Ale byla to obrovská výzva – taková, která se neodmítá.

Psal se rok 1996. Byl jsem první den v nové práci, seděl jsem v kanceláři a koukal na papír před sebou, na kterém byly sepsány tréninkové cíle jako například:

Vytrénovat velmi tichého pasivního psa na hledání drog, kterého s sebou budeme moci brát na tajné operace.

V té době byli všichni psi na hledání drog známi svým agresivním štěkáním.

Vytrénovat psa, který dokáže sledovat stopu v městském prostředí.

V té době stopařští psi pracovali pouze ve venkovských oblastech.

Nová tajná jednotka chtěla využívat psy pro taktické účely. Velitelství dalo dohromady odborníky na audio, video, telemetrii, senzory a spoustu dalších disciplín a všichni dostali za úkol nekonvenčně myslet a hledat uskutečnitelná řešení. Já jsem byl do jednotky zařazen jako odborník na zvířata – přinejmenším si to

o mně všichni mysleli. Mým úkolem bylo zavádět novinky do trénování psů – a nikdo mi na to nestanovil žádná omezení. To byla tedy výzva!

Policejní psi neměli u policie do té doby nijak dobrou pověst. Tvrdilo se o nich, že jsou nespolehliví, že páchnou, jsou hluční, mají omezené schopnosti a často někoho pokoušou. Já jsem dostal za úkol tohle všechno změnit a udělat ze psů užitečný a uznávaný nástroj v „bedně s náradím“ nové tajné jednotky. Hlavní velitel byl přesvědčený, že se toho dá docílit, ale věděl, že nejdřív musíme najít odlišný způsob práce se psy. Dal mi za úkol provést analýzu dosavadních metod a podle potřeby je změnit tak, aby se hodily pro daný účel.

Mezi spoustou vzrušujících bodů na seznamu byl jeden, který mě doslova fascinoval:

Vybavit psa kamerovým systémem a dalšími senzory a natrénovat ho, aby dokázal jít do neznámé nebezpečné situace mimo dohled psovoda.

To znamenalo najít způsob, jak tajně komunikovat se psem na dlouhou vzdálenost a vysílat ho do operačních oblastí, ve kterých nikdy předtím nebyl. Znal jsem základy disciplín, jako je hledání drog, výbušnin nebo lidí, ale vytrénovat kamerového psa „na dálkové ovládní“, to bylo něco jiného. Jak se člověk naučí něco, co ještě ani neexistuje? Vzpomněl jsem si na citát amerického herce a spisovatele Willa Ferrella:

„Když se chcete něco doopravdy naučit, tak tam jděte, zkuste to a nechte se vést svou zvědavostí.“

PROMYSLI A NAPLÁNUJ

Velcí myslitelé minulosti rádi pili absint, což je likér s vysokým obsahem alkoholu. Povzbuzoval u nich kreativitu a pomáhal jim hledat nové způsoby myšlení. Velcí malíři, například Rembrandt, celé hodiny procvičovali ty nejmenší detaily, aby dosáhli dokonalosti. Když jsem já dostal svůj tréninkový úkol, tak jsem se rozhodl, že hodím za hlavu všechno, co jsem se do té doby naučil, hluboce se zamyslím a pustím se do dekodování tréninku zvířat, jako by to byl počítačový program.

Byl jsem už z dřívějšíka zvyklý postupovat podle stanoveného protokolu a zpracovávat jednotlivé kroky. Když jsem pracoval jako potápěč u armády, byl to jediný způsob, jak přežít v nebezpečném prostředí. Protokoly nejsou vytesané do kamene. Já je považuji za živé dokumenty, které se s přibývajícím časem a zkušenostmi jenom zdokonalují. Učíme se ze svých chyb, přinejmenším když máme čas na zamýšlení. Bohužel lidé často jen kopírují to, co před nimi dělali jiní. Vypnou své vlastní myšlení a dodržují tradiční metodu, aniž by se pokusili to udělat líp. Já jsem chtěl do svých plánů na trénování psů začlenit i vlastní zkušenosti armád-

ního potápěče. Jak to udělat? Co bude stejné? Co bude jiné? Vytáhl jsem velký list papíru a zahájil jsem svůj vlastní brainstorming, při kterém jsem zapisoval klíčová slova do malých obláček. Žádný nápad jsem nepovažoval za neuskutečnitelný a po několika hodinách, za pomoci trošky whisky, jsem byl hotový. Už jsem věděl, co dělat a kde začít.

Následujícího rána jsem požádal velitele o rozhovor. Předložil jsem mu svůj plán. Ještě nebyl úplně hotový, ale měl aspoň rámeček. Byl to začátek mého systému trénování nazvaného *Think, Plan, Do (Promysli, naplánuj, udělej)*. Vysvětlil jsem veliteli, že spousta bodů ze seznamu se dá splnit poměrně snadno. Samozřejmě že jsem schopen vytrénovat tichého psa na vyhledávání drog, že nebude žádný problém trénovat stopařské psy v různých prostředích a že nebude těžké vytrénovat psa, aby reagoval na „odlišné“ povely, když bude pracovat v tajných operacích. Můžu například vytrénovat psa, který se rozběhne, když mu dám povel „sedni“, a lehne si, když mu dám povel „ke mně“ – tenhle koncept se nám v následujících měsících mimochodem velice osvědčil. Budu ale potřebovat určitý čas a rozpočet.

Potřeboval jsem peníze na nákup psů a – což bylo stejně důležité – potřeboval jsem finance i na to, abych mohl cestovat po světě, vyptávat se předních trenérů na jejich zkušenosti, analyzovat jejich tréninkové plány a trénovat společně s nimi. Navrhl jsem tříletou lhůtu: první rok na výzkum a vytvoření řízeného tréninkového programu, druhý rok na trénování nejrůznějších psů a třetí rok na zkušební využití těchto psů při různých operacích, abychom zjistili, jak se jim bude dařit. Velitel zkoprněl, když jsem požádal o tři roky. Řekl mi, že peníze nejsou problém, ale že tři roky jsou moc dlouhá doba. Vysvětlil jsem mu, že v rámci svého plánu budu muset změnit spoustu tradičních tréninkových metod a že musíme dát projektu přiměřenou šanci. Po delší diskusi mi udělal nabídku:

„Dám ti rozpočet a dostaneš tři roky na to, abys osvědčil svou práci v operační oblasti. Když se mi to bude líbit a ty splníš své cíle, můžeš zůstat tady v jednotce. Když ne, vrátíš se k obecné uniformované pořádkové jednotce, odkud jsi přišel.“

Potrásli jsme si rukama. Bylo 1. dubna 1996 – a ne, nebyl to žert! Hodiny tikaly a projekt se rozběhl.

PROJEKT PAVLOV ZAČÍNÁ

Ze všeho nejdřív jsem se pustil do trénování psů k tomu, aby dokázali hledat pachy tiše a nenápadně. Říkal jsem si, že to nemůže být velký problém, a byl jsem si skoro jistý, že základy se naučím ve škole našich policejních kynologů. Měl jsem za to, že největší výzvou pravděpodobně bude vytrénovat psa vybaveného kamerou a senzory k tomu, aby spolupracoval na dálku. Ale jak se ukázalo, snadné nebylo vůbec nic.

Simon Prins

Moderní výcvik psů

Z anglického vydání *Dog Training Decoded*, vydaného nakladatelstvím First Stone Publishing,
přeložila Jana Dušková

Redakce Patrik Václavek

Sazba Matěj Barták

Vydal Pavel Jeřábek – Nakladatelství PLOT, Bělohorská 10, 169 00 Praha 6,
www.plotknihy.cz, jako svou 438. publikaci

Tisk Těšínské papírny, s.r.o., 2024

Vydání první, Praha 2024

ISBN 978-80-7428-468-7